

GÖBZTÖS RÓBERT RAJZA

A nyugalmazott (30.)

PODMANICZKY SZILÁRD

A pap elkezdte magát csipkedni. „Na, gyere te pap, eljött az indulás ideje, nincs idő késlekedni” – mondtam neki. Ő erre eltorzult arccal nézett rám, azt akarta kifejezni az arcával, hogy nem bízik meg bennem. De lehet, hogy csak gyomorgörse volt és akkor ugyanolyan arcot vesz fel, mintha nem bízna abban, aki a gyomorgörse idején mellette tartózkodik. „Ne félj, nem foglak beleölni a bányatóba, sőt lehet, hogy nem is lesz semmi bajod” – vágtam rá, bár hirtelen izgatni kezdett a dolog, hogy elkövessek valamit, ami az akaratom ellenére lesz meg, hirtelen jó lett volna megtudni, mire vagyok képes akaratom ellenére. De egy hitetlen emberrel nem bánhatok el, jutott eszembe. Tán’ még jó lesz valamire, tán’ még kinéz belőle valami.

Soha nem hordtam sapkát. Így is elég csúf volt a fejem. És hogy ezt el- vagy letakarjam, reménytelen és fölösleges vállalkozásnak tetszett. Nem tetszett. Akkor mégis odaszóltam a papnak: „Van egy sapkád kölcsonbe? A mai nap különleges alkalom. Úgy érzem, feljogosít egy jó kis sapka viselésére.” A pap összehúzta a szemét, rámnézett, a homlokát is ráncolta, száját a füle felé húzta, a kezét kiengedte az ökölből és rám mutatott: „Nesze, megkapod a kedvenc sapkámat” – mondta. Elkaptam a sapkát, és megkérdeztem: „Biztos, hogy ez a kedvenc sapkád, nem pedig csak rámondod?” A papot kiütötte a veríték. „Nincs másik sapkám, tehát ez a kedvencem” – válaszolta. Megkönnyebbültem a fejemre húztam. Láttam, hogy megint az ördög bújka a papban, ezért odavettem neki anélkül, hogy látna rajtam valami szándékot, hogy hidd el, nem foglak megölni, és nem is fenem a fogam semmire. „Jól van” – válaszolta és elindult, hogy a fiókból elővegye a pisztolyát és az övébe rejtse. Amikor kihúzta a fiókot, láttam, hogy miben mesterkedik. „Pisztolyra nem lesz szükség – tettem egy lépést a fiók felé – löfegyvereket nem alkalmazunk a mai napon. Inkább valami élelmet csomagolj, mert nem szeretnék azzal az indokkal visszafordulni, hogy te megéheztél.” Fogott egy kosarat és telerakta élellemmel. „Jó, ennyi elég – mondtam – induljunk.” „Ismerem a járást” – válaszolta a pap.

Már messze a hátunk mögött hagytuk a pap házát, a bokrait és a tegnapi éjszakát, amikor a papnak kifcamodott a bokája egy fűcsomóban. „Nem tudsz magadra vigyázni!” – basztam le azon nyomban. A pap fél szemmel nézett rám, a másikat becsukta a fájdalomtól. Leültem mellé és helyre rántottam a lábát. Még bicegett, de láttam, egyre javul a járása, és ha így halad, gondoltam, a tisztáson futóversenyt is rendezhetünk. Kijelölünk két helyet, amik közt oda-vissza futunk. Már akkor láttam, hogy jobb futó vagyok, hosszabbak a lábaim és jobban ismerem a terepet. Ha megrendezük a futóversenyt, gondoltam, nem fogom lelagyni a papot, hanem bármilyen lassan vagy nagyobb sebességgel halad, én mindig tartom a tempót, egyvonalban futok vele. Nem fogok alkalmat adni se a győzelemre, se a vereségre. Meg is kérdeztem: „Hogy állsz a futóversennyel?” „Jobb, ha most nem futunk egy darabig, mert bizonytalanná vált a lábam, és ha megint rálépek egy fűcsomóra, talán komolyabb bajom is lehet, mint az előbb” – mondta. Megfogtam a sapka két szélét és majdnem teljesen a szemembe húztam. A sapka nem az én méretem volt, ezért néhány lépés után újra a fejem búbjára csúszott és újra jól láttam mindent, láttam, hogy már a bányató szélén vagyunk. A bányató szélétől húsz méterre húzódtott az erdő, ijesztő közelségben. A helyet alkalmasnak találtam a letelepedésre és mondtam a papnak, hogy itt letelepedhetünk, megállhatunk, lerakhatjuk a kosarat és leülhetünk a fűbe úgy, hogy nekem balról essen az erdő, jobbról a bányató, mert bal kézzel szoktam dobálózni, és ha valamit elhajtok, akkor azt inkább a bányatóba dobom, nem pedig az erdőbe. A pap beleegyezett, hiszen ő jobbkezes volt. „Nincs is más választásod” – mondtam neki törökülésben, közöttünk a kosárral. Sokáig ültünk ott. Soká. Kibontottam a kosarat, az élelmet szétosztottam. Az erdőből neszezést hallottam, állatok lépteit a zöldben. Az állataim voltak azok, a macskák, patkányok, fergek, nyúvek és döggök hada. Az erdő szélére, a tisztás kezdetére húzódtak és a bányató fölött forgoló szelet hallgatták. A papnak több kenyér jutott, ezért elvettem tőle a fölösleges részt, úgyse tudna mit kezdeni vele. Amikor jóllaktam, lesöpörtem a morzsát a mellkasomról, szemembe húztam a sapkát, és a vállamra hajtottam a fejem.

(Vége a folytatásnak!)

Portrévázlatok az orosz költészetből

3. Viktor Szoszнора

Utolsó egyetemi évem mindkét szemeszterét Leningrádban töltöttem. Puskin, Dosztojevszkij, Blok Szentpéterváriát könyvekből már ismerem; Mandelstam és Ahmatova Leningrádjával akkor (1971-72-ben) találkoztam először – s már nemcsak a frissen megismert (részben még szamizdátos) versekben, hanem a valóságban is. A korai téli szürkületet ködön átszivárgó halvány lámpafénye és a fehér éjszakák kísérteties éjjeli derengése ma is felsugárzik bennem, ha az említett szerzőket fellapozom.

Viktor Szoszнора költészetével két évvel később, még a csodálatos s akkortájt a mainál barátságosabb arcot mutató város iránti honvágytól gyötörve ismerkedtem meg – egyik leningrádi barátom (már tizenöt éve Amerikában él) ajándékozott meg a költő egyik kötetével, amelyből én tüstént le is fordítottam néhány verset. Nem tudtam, hogy ezzel én lettem Szoszнора első és még évekig egyetlen magyar fordítója. 1986-ban már egy kötetnyi verset is sikerült kiadatnom tőle; azért csak akkor, mert addig – a glaznosztyig – ha nem is volt feketelistán, az ajánlásin se szerepelt. Viktor Szoszнора verseiben eleinte a szeretett város hangulati képei kaptak meg: a téli alkonyat haván sántikáló öreg varjú groteszk és ismerős képe, a Leningrád körüli erdők, tavak hideg lehelete, az elvágyódás és honvágy egymást kiegészítő szomorúsága. Aztán megismertem a történelmi érdeklődésem miatt hozzám igen közel álló Boján-verseket – ezeket az óoroszló költészet, elsősorban az Igor-ének témáit, képeit feldolgozó, ám nagyon is XX. századi hangvételű költeményeket, Szoszнора legszebb, legeredetibb, bár még a 60-as években keletkezett műveit (a költő ekkor lépett élete harmadik évtizedébe).

Ki volt Boján, akit kései utódja ciklusnyi versben szerepeltet? Az Igor-ének, a világirodalom egyetlen háborúellenes hőseposzájának szerzője hivatkozik rá, ugyanazzal a megtágadó elismeréssel, mint Anonymus a „hazug” jocularokra. A keresztesy szerző mindkét esetben azt kompenzálja tagadásával, hogy kénytelen a pogány dalnokok gyönyörűsége stílusát utánozni, ha hatást akar elérni félig még pogány szemléletű közönségénél. Szoszнора a legendás Boján élettörténetét találja ki, az ő elveszett dalait írja meg (akárcsak Weöres Sándor Psyché verseit), s nemcsak hallatlan stílusérzékről tesz tanúságot, hanem egyúttal olyan maszkot is talált, amely tökéletesen az arcára simul – a mi líránkban Weöresen kívül Ady kurucverseiben találunk ilyen tökéletes azonosulással. Szoszнора Bojánja, mint „történelmi” személyiség, a nép énekese, a bojárak ellensége és ostromozója, akit szókimondása örökké bajba sodor, s végül vérpadra juttat – legjobb barátját kényszerítik rá, hogy lefejezze; méltó társat sem a szerelemben, sem a barátságban nem talál; otthon helyett ideiglenes menedékre is csak a kocsmákban lehet – a villoni sors és a modern ember életérzése ötvöződik alakjában.

Viktor Szoszнора maga is egy kicsit legendák-övezte alakja a mai orosz lírának. A nyelv minden árnyalatára érzékeny, remek költő, aki a legkevésbé sem érzékeny az őt körülvevő emberek lelki hullámhosszára – ezt magam is tapasztaltam, amikor 1985 őszén egy teljes hónapig vendégeskedtem nálam. Egyik könyvének előszava szerint hatévesen élte át a leningrádi blokád első télét, majd a németek megszállta Kubányba került, ahol a németek a szeme láttára végezték ki a nagybátyja által vezetett partizánosztag

tagjait, – ugyanakkor nekem azt mesélte a németekről, hogy egyáltalán nem törődtek az ő és barátai kamaszcsínyeivel s még a románok is csak a zeneszerszámokat zabrálták el mindenkitől... Nem kérdeztem rá, mi az igazság a háborús élmények körül, mert amúgy is nagyon nehezen kommunikáltunk. Szoszнора úr ugyanis nem csak lelki, fizikai értelemben is süket volt már – súlyos alkoholizmusa miatt hasnyálmirigy-gyulladás kórházba került, ahol is kissé túladagolták a penicillint (szovjet egészségügy!), amitől megsüketült. A megsüketülésnek is van egy – nem tőle hallott – legendás változata: eszerint már halottnak hitték, betették a tepsibe, s a hullakamrában való ébredés okozta sokk-tól vesztette el hallását... Az viszont nem legenda, hogy aktív alkoholistakorában talán még Viszockijon is túltett: napi két liter konyak volt az adagja... Mindenesetre itt már egy kortyot sem ivott, jól tudta, az életét kockáztatná... A sükettség és az a kényszerű absztinencia csak fokozhatta egocentrizmusát – magyarországi tartózkodása alatt is főleg csak önmagával foglalkozott, vendéglátói türelmemet gyakran próbára téve. De ez a tapasztalatom semmit se von le a lírája értékeiből, még számomra sem, holott néha zavartak goethei pózai... Túlfokozott költői és emberi öntudata mélyén mindig éreztem a mellőzöttség fájdalmát, s ma már tudom, sorai is ettől szikráztak fel gyakran, hiszen meg találkoztunk idején is olyan frók, költők voltak az orosz irodalom „generálisai”, akik Viktor barátomnak legfeljebb a csicskásai lehetnének.

BAKA ISTVÁN

VIKTOR SZOSZNORA VERSEI

Kristálya vágynak és reménynek

*Kristálya vágynak és reménynek,
száz hófűvás, száz holdgaras!
Maradjak, menjek, sose kértek,
én hajszoltam magányomat.*

*Állok mélység felett. Az égen
két griff száll. Kétség tengere.
Ó, hullámok, csipkés enyészet!
nincs rátok szó és nincs zene.*

*Kristálya kinnak, feledésnek,
kongó, komor harang-ímák!
Hol hold derengi e vidéket,
hol nap forralja, mint a vágy.*

*Itt állok. S nem lépek a mélybe.
De serlegem Rád emelem.
Iszom bronzát a bornak, és e
bronz fénye boldog énekem.*

*Dalolok. S nem a keserűség
kottázhatatlan énekét.
Túlérett felhő hozza hűsét,
frissítő záport küld az ég.*

*Itt állok. Poklaím ledőltek,
nem vesznek rajtam már erőt.
Kristálya légnek és időnek,
ó, vágy- és létezés-erőd!*

Fehér este

*Fehér este, fehér este,
fénykalász pereg.*

*Nem tücsök cirpel felettem,
csengettyű csereg.*

*Fehér este, fehér este,
birkabégetés.*

*S gyertyák soraként derengve
áll a kerítés.*

*Miért susognak a nyírfák
oly bánatosan?*

*Nékem súgják: végső órád
jő hamarosan.*

*Jöjjön hát a végső óra,
én nem remegek.*

*S nem is készíte az útra
kardot, serleget.*

*Könyv, évfordulók – szívemben
nincs hiú remény.
Hőfőhár halotti ingem,
ím, felöltöm én.*

*Fehér este, fehér este,
fénykalász pereg.*

*És csengettyűként felettem
tücsökszó csereg.*

Levél

*Kertedben emlékezzél majd reám,
hol a hangyák rőt pajzsot hordanak,
s a verebek úgy tárják szárnyukat,
mintha liliom nyitná szirmaikat.*

*Hazádban emlékezzél majd reám,
honnan melegebb tájra szálltak a
madarak, s a torony csücskéről az
aranyozott angyal is délre vágyik.*

*Kertedben emlékezzél majd reám,
ahol gyümölcs-harangok konganak,
lélekarangok,
és hálóikat
délkörökből szövögetik a pókok.*

*Könnyeidben emlékezzél reám,
ahol bilincs-fehér az éjszaka,
s estéknént kék mundaiba öltözött
paloták őrzik a lépteidet.*

BAKA ISTVÁN FORDÍTÁSAI